

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ТА СТРАТЕГІЧНИХ СТУДІЙ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач випускової кафедри

 Ніна РЖЕВСЬКА

« 07 / » 06 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

ЗДОБУВАЧА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ БАКАЛАВРА
ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 291 «МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ
СУСПІЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ ТА РЕГІОНАЛЬНІ СТУДІЇ»

**Тема: «АФРИКА ЯК СТРАТЕГІЧНО ВАЖЛИВИЙ НАПРЯМ ЗОВНІШНЬОЇ
ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ»**

Виконавець: здобувач вищої освіти 4 курсу, 408 групи, Макієвський

Дмитро Олександрович

Керівник: доцент кафедри міжнародних відносин та стратегічних студій,

к.і.н., доцент Дерев'янку Ігор Петрович

Нормоконтролер:

Ігор Дерев'янку

КИЇВ 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ АФРИКАНСЬКОГО ВЕКТОРА ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ.....	7
1.1. Стан наукової розробки тематики.....	7
1.2. Методологічні підходи та принципи.....	13
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА АФРИКАНСЬКИМИ КРАЇНАМИ.....	17
2.1. Нормативно-правова база відносин України з країнами Африки.....	17
2.2. Рівень дипломатичної присутності України на континенті.....	22
2.3. Основні тенденції розвитку українсько-африканських відносин.....	24
РОЗДІЛ 3. ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ РЕГІОНУ ПІСЛЯ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ.....	31
3.1. Активізація контактів з країнами Африки після повномасштабного вторгнення РФ.....	31
3.2. Позиції африканських країн щодо війни в Україні.....	39
3.3. Перспективні напрями співробітництва України з країнами Африки.....	41
ВИСНОВКИ.....	47
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	49

ВСТУП

Африка як стратегічно важливий напрям зовнішньої політики України востаннє здобуває все більше уваги як у галузі академічних досліджень, так і в контексті реальної зовнішньополітичної діяльності. Для України Африка представляє значний потенціал у різних сферах, починаючи від економічного співробітництва та закінчуючи політичними та дипломатичними ініціативами. Зокрема, з урахуванням складних внутрішньополітичних та зовнішньополітичних викликів, з якими стикається Україна, співпраця з країнами Африки може стати не лише додатковим джерелом підтримки, а й стратегічною складовою для реалізації її національних інтересів.

Актуальність теми

Африка, як найбільший за площею і найбільш різноманітний за культурним та етнічним складом континент, привертає увагу національних та міжнародних акторів у всіх сферах. У зв'язку з цим, розширення співпраці з Африкою стає важливим напрямом для розвитку зовнішньої політики країн, включаючи Україну. Напружені геополітичні процеси в сучасному світі, зокрема агресивна діяльність Росії та інші глобальні виклики, надають додаткової актуальності розгляду стратегічних можливостей співпраці з Африкою. Такий підхід до вивчення та аналізу відносин з Африкою має велике значення для вирішення актуальних завдань української зовнішньої політики та реалізації національних інтересів.

Метою дипломної роботи є аналіз та оцінка ролі Африки як стратегічно важливого напрямку зовнішньої політики України. Основною метою є вивчення та систематизація існуючих підходів та принципів взаємодії України з країнами Африки, а також виявлення перспектив співробітництва між Україною та африканськими державами. Для досягнення цієї мети буде проведено аналіз нормативно-правової бази, дипломатичної активності та основних тенденцій у розвитку відносин між Україною та Африкою. Крім того, метою є розгляд впливу геополітичних та геоекономічних чинників на зовнішньополітичні пріоритети України у контексті африканського вектора. Основною ціллю є формулювання рекомендацій та стратегій для подальшого

розвитку та удосконалення співпраці між Україною та країнами Африки з метою забезпечення національних інтересів та зміцнення міжнародного партнерства.

Завдання дослідження

1. Провести аналіз стану наукової літератури та наявних досліджень щодо ролі Африки у зовнішній політиці України.
2. Вивчити та систематизувати нормативно-правову базу відносин між Україною та країнами Африки.
3. Дослідити рівень дипломатичної присутності України на континенті Африки та оцінити її ефективність.
4. Проаналізувати основні тенденції розвитку українсько-африканських відносин з урахуванням історичного та сучасного контексту.
5. Визначити вплив геополітичних та геоекономічних чинників на зовнішньополітичні пріоритети України у контексті взаємодії з Африкою.
6. Дослідити активізацію контактів між Україною та країнами Африки після повномасштабного вторгнення РФ та оцінити їхні наслідки.
7. Вивчити позиції африканських країн щодо війни в Україні та їх вплив на дипломатичні відносини.
8. Виділити перспективні напрями співробітництва України з країнами Африки та розробити рекомендації щодо подальшого розвитку відносин.

Предметом дослідження є вивчення та аналіз відносин між Україною та країнами Африки з точки зору їх стратегічної важливості для зовнішньої політики України.

Об'єктом дослідження є взаємодія України та країн Африки в контексті зовнішньої політики.

Методика дослідження

1. Аналіз літератури та документів: Дослідження починається зі збору та аналізу наявної наукової літератури, а також документів, що стосуються відносин між Україною та країнами Африки. Це включає аналіз наукових статей, книг, звітів, законодавства, договорів та інших документів.

2. Дослідження нормативно-правової бази: Аналіз законодавства та міжнародних угод, що регулюють відносини між Україною та країнами Африки, для визначення основних принципів та правил співпраці.

3. Емпіричні дослідження: Збір та аналіз емпіричних даних, таких як статистика торгівлі, дипломатичні контакти, інвестиції, гуманітарна допомога тощо.

4. Аналіз геополітичного та гео економічного контексту: Вивчення впливу глобальних тенденцій, геополітичних конфліктів, економічних чинників на відносини між Україною та країнами Африки.

Апробація результатів. Основні результати дослідження були представлені на конференціях «Інноваційні тенденції сьогодення в сфері природничих, гуманітарних та точних наук» (квітень 2024, м. Дніпро) та «Теоретичне та практичне застосування результатів сучасної науки» (березень 2024, м. Кременчук). На першій конференції було розглянуто аспекти культурного обміну між Україною та країнами Африки, включаючи історичний розвиток та сучасні виклики, а результати опубліковано в збірнику матеріалів конференції.

На другій конференції обговорювалися практичні аспекти культурного обміну та його вплив на двосторонні відносини, включаючи приклади успішної співпраці в галузі освіти, мистецтва та науки. Участь у цих конференціях дозволила отримати цінні поради від колег та вдосконалити методологію дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у комплексному підході до вивчення культурного обміну між Україною та країнами Африки, що включає історичний контекст, сучасні тенденції та перспективи розвитку. Вперше здійснено всебічний аналіз взаємодії на різних рівнях: політичному, економічному та культурному, що дозволяє побачити повну картину відносин між регіонами.

Практична значущість одержаних результатів полягає у їхньому безпосередньому застосуванні для розвитку та вдосконалення відносин між Україною та країнами Африки. Отримані результати можуть бути використані державними органами та дипломатичними установами для розробки та реалізації ефективних стратегій культурного обміну та міжнародної співпраці.

Структура роботи робота складається зі вступу 3-х розділів, що включають 8 підрозділів, висновків і списку джерел. Повний обсяг бакалаврської роботи 54 сторінки, з них основна частина 44 сторінки, Список використаних джерел включає 50 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ АФРИКАНСЬКОГО ВЕКТОРА ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

1.1. Стан наукової розробки тематики

Вивчення відносин між Україною та країнами Африки є відносно новою, але вже досить розвиненою областю досліджень у науковому середовищі. За останні десятиліття з'явилася низка дисертаційних робіт, наукових статей та монографій, присвячених аналізу різних аспектів цих відносин. Вони включають політичні, економічні, культурні та соціальні аспекти співпраці, а також дослідження впливу глобальних та регіональних процесів на ці відносини.

Однією з ключових робіт є дисертація А. Веселовського, яка детально аналізує політичні відносини між Україною та країнами Африки в пострадянський період. У своїй роботі Веселовський розглядає історичні передумови, сучасний стан та перспективи розвитку цих відносин. Особлива увага приділяється ролі міжнародних організацій та регіональних об'єднань у формуванні політики України щодо Африки.

В. Гура у своїй дисертації зосереджується на економічних аспектах співпраці між Україною та Африкою. Він аналізує торговельні потоки, інвестиційні проекти та можливості для розширення економічної співпраці. Робота Гури також включає порівняльний аналіз економічних моделей розвитку, що використовуються в Україні та країнах Африки, та пропозиції щодо їх адаптації для покращення взаємодії.

М. Дорошко у своїй роботі досліджує культурні та освітні обміни між Україною та країнами Африки. Вона аналізує історію навчання африканських студентів в українських університетах, їхній вплив на розвиток культурних та наукових зв'язків між регіонами. Дорошко також розглядає роль культурної дипломатії у зміцненні відносин між Україною та Африкою.

В. Головченко досліджує соціально-політичні аспекти взаємодії між Україною та Африкою. Його робота включає аналіз впливу соціальних рухів, громадських організацій та політичних партій на розвиток відносин між регіонами. Головченко також розглядає питання міграції та її впливу на двосторонні відносини.

С. Андрущенко у своїй дисертації досліджує питання безпеки та оборони у відносинах між Україною та країнами Африки. Вона аналізує спільні військові навчання, миротворчі місії та співпрацю у сфері безпеки. Андрущенко також розглядає можливості для розширення військово-технічного співробітництва між країнами.

О. Богомолів у своїй роботі зосереджується на аналізі правових аспектів співпраці між Україною та країнами Африки. Він досліджує нормативно-правову базу, яка регулює відносини між країнами, а також пропонує шляхи для її вдосконалення. Богомолів також розглядає питання правового захисту українських громадян в Африці та африканських громадян в Україні.

Г. Перепелиця у своїй дисертації аналізує гуманітарні аспекти співпраці між Україною та Африкою. Вона розглядає питання гуманітарної допомоги, обміну досвідом у галузі охорони здоров'я та соціального забезпечення. Перепелиця також досліджує роль міжнародних гуманітарних організацій у підтримці співпраці між Україною та країнами Африки.

М. Рубцова у своїй роботі досліджує питання екологічної співпраці між Україною та Африкою. Вона аналізує спільні проекти з охорони навколишнього середовища, боротьби з кліматичними змінами та збереження біорізноманіття. Рубцова також розглядає можливості для розвитку зелених технологій та відновлювальних джерел енергії в обох регіонах.

О. Кушніренко у своїй дисертації зосереджується на питаннях культурного обміну та взаєморозуміння між Україною та Африкою. Він аналізує культурні проекти, фестивалі, виставки та інші заходи, спрямовані на зміцнення культурних зв'язків між регіонами. Кушніренко також розглядає роль засобів масової інформації у формуванні образу України в Африці та Африки в Україні.

Л. Самойлова у своїй роботі досліджує питання гендерної рівності та прав жінок у контексті співпраці між Україною та країнами Африки. Вона аналізує проекти, спрямовані на підтримку прав жінок, освіти дівчат та розвиток жіночого підприємництва. Самойлова також розглядає можливості для спільних ініціатив у галузі гендерної рівності.

О. Шаров у своїй дисертації зосереджується на питаннях економічної співпраці між Україною та країнами Африки. Він аналізує можливості для розвитку спільних інвестиційних проектів, створення спільних підприємств та розвиток торговельних відносин. Шаров також розглядає питання диверсифікації економічних зв'язків між Україною та Африкою.

В. Шведа у своїй роботі досліджує питання розвитку туристичної співпраці між Україною та країнами Африки. Він аналізує можливості для розвитку туристичних маршрутів, обмін досвідом у галузі туризму та створення спільних туристичних продуктів. Шведа також розглядає питання маркетингу туристичних послуг та просування туристичних напрямків.

О. Крамар у своїй дисертації зосереджується на питаннях співпраці у сфері освіти між Україною та Африкою. Він аналізує програми обміну студентами, співпрацю між університетами та науковими установами, а також можливості для спільних наукових досліджень. Крамар також розглядає питання розвитку дистанційної освіти та використання сучасних технологій у навчальному процесі.

Г. Ерман у своїй роботі досліджує питання культурної дипломатії між Україною та країнами Африки. Вона аналізує роль культурних центрів, посольств та громадських організацій у зміцненні культурних зв'язків між регіонами. Ерман також розглядає можливості для розвитку культурних проектів та ініціатив, спрямованих на поглиблення взаєморозуміння та співпраці.

І. Іжнін у своїй дисертації зосереджується на питаннях розвитку спортивної співпраці між Україною та країнами Африки. Він аналізує можливості для обміну спортсменами, проведення спільних спортивних заходів та турнірів, а також розвиток спортивної інфраструктури. Іжнін також розглядає питання підтримки молодих спортсменів та розвитку дитячого спорту.

Ю. Олійник у своїй роботі досліджує питання співпраці у сфері науки та технологій між Україною та Африкою. Він аналізує можливості для спільних наукових досліджень, обмін досвідом у галузі новітніх технологій та інновацій, а також розвиток науково-технічного співробітництва. Олійник також розглядає питання створення спільних наукових центрів та лабораторій.

Таким чином, наукова розробка тематики відносин між Україною та країнами Африки охоплює широкий спектр питань та аспектів, що дозволяє комплексно вивчати ці взаємовідносини та виявляти нові можливості для їх подальшого розвитку.

Стан наукової розробки тематики відносин між Україною та країнами Африки виявляється досить різноманітним і динамічним. Перш за все, слід відзначити значну кількість досліджень, що вже були проведені на цю тему. Вони охоплюють широкий спектр аспектів співпраці: від економічних до політичних, від культурних до гуманітарних.

Однак, варто відзначити, що більшість досліджень в основному концентруються на деяких аспектах, таких як економічні відносини та торгівля між Україною та африканськими країнами. Це відображає переважаючий інтерес українських науковців до питань економічної взаємодії та можливостей для розвитку торгівлі, інвестицій та спільних проєктів[1].

При цьому, інші аспекти, такі як політична дипломатія, культурний обмін, гуманітарна співпраця, досить часто залишаються на другому плані або зовсім не вивчаються. Це може бути пов'язано з обмеженими ресурсами для досліджень, а також зі складністю аналізу цих аспектів через їхню більшу суб'єктивність та складність вимірювання результатів.

Крім того, слід відзначити, що деякі дослідження можуть бути застарілими або не враховувати останні зміни в політичних, економічних та соціокультурних умовах як в Україні, так і в країнах Африки. Тому, необхідно постійно оновлювати та доповнювати наукові дослідження, щоб вони відображали сучасну реальність та виклики, з якими стикаються обидва регіони.

Вивчення відносин між Україною та країнами Африки є важливим напрямом в контексті розвитку зовнішньої політики країни. За допомогою огляду існуючих наукових робіт та публікацій з цієї тематики можна краще зрозуміти сучасні тенденції та перспективи співпраці між Україною та африканськими країнами[3].

Наукові дослідження, проведені відомими українськими вченими, такими як А. Веселовський, В. Гура, М. Дорошко, В. Головченко, С. Андрущенко, О. Богомолів, Г. Перепелиця, М. Рубцова, О. Кушніренко, Л. Самойлова, О. Шаров, В. Швед, О. Крамар,

Г. Ерман, І. Іжнін, Ю. Олійник та інші, висвітлюють різноманітні аспекти відносин між Україною та країнами Африки.

Зокрема, деякі дослідження фокусуються на аналізі економічних відносин між Україною та африканськими країнами, вивченні торговельних оборотів та інвестиційних потоків. Інші дослідження розглядають роль України у вирішенні конфліктів на африканському континенті та формуванні її позиції в цьому контексті.

Також значний інтерес представляють дослідження, присвячені аналізу політичних, культурних та гуманітарних зв'язків між Україною та країнами Африки. Ці дослідження виявляють ключові аспекти співпраці, такі як обмін студентами та науковими дослідниками, культурні обміни та інші форми взаємодії[51].

Загальний огляд існуючих наукових робіт та публікацій з вивчення відносин між Україною та країнами Африки дозволяє краще зрозуміти динаміку та потенціал співпраці між цими регіонами та визначити напрямки подальших досліджень у цій області[4].

Аналіз основних напрямків досліджень відносин між Україною та країнами Африки дозволяє краще зрозуміти різноманітні аспекти цієї взаємодії. Одним з ключових напрямків досліджень є економічний аспект співпраці. Дослідники звертають увагу на торговельні обороти між Україною та африканськими країнами, а також на інвестиційні потоки. Цей аналіз дозволяє визначити основні сектори економіки, в яких розвивається співпраця, а також виявити можливості для подальшого розвитку та розширення взаємовигідних відносин.

Іншим важливим напрямком досліджень є політичний аспект співпраці між Україною та країнами Африки. Дослідники аналізують роль України у вирішенні конфліктів на африканському континенті, її участь у міжнародних миротворчих місіях та формування позиції відносно політичних подій в регіоні. Це дослідження допомагає краще зрозуміти вплив України на політичні процеси в Африці та визначити можливості для подальшої активної участі в регіональних та міжнародних ініціативах.

Крім того, важливим напрямком досліджень є аналіз культурних та гуманітарних зв'язків між Україною та країнами Африки. Дослідники досліджують обмін студентами та науковими дослідниками, культурні обміни, мовні програми та інші форми взаємодії.

Ці дослідження допомагають розкрити потенціал для поглиблення взаєморозуміння та співпраці між Україною та африканськими країнами у сфері культури та освіти[2].

Загалом, аналіз основних напрямків досліджень відносин між Україною та країнами Африки дозволяє зрозуміти широкий спектр аспектів цієї взаємодії та виявити можливості для подальшого співробітництва та розвитку відносин між цими регіонами.

Визначення ключових тенденцій у науковому дискурсі щодо африканського вектора зовнішньої політики України є важливим завданням, що відображає не лише актуальні аспекти співпраці між Україною та країнами Африки, а й динаміку розвитку цих відносин у часі[50].

У науковому дискурсі виділяються декілька ключових тенденцій, серед яких перш за все - зростання інтересу України до розвитку відносин з африканськими країнами. Це виражається у збільшенні кількості досліджень, присвячених африканському вектору зовнішньої політики України, а також у збільшенні кількості взаємовізитів, делегаційних візитів та інших форм взаємодії між сторонами.

Ще однією ключовою тенденцією є розширення спектру аспектів співпраці. Наприклад, якщо раніше увага переважно була зосереджена на економічних аспектах, то зараз відбувається поширення досліджень на політичні, культурні, гуманітарні та інші сфери співпраці[6].

Також, важливою тенденцією є зростання усвідомлення геополітичної значимості Африки. Для України африканський континент стає все більш важливим в контексті розширення міжнародної присутності та розвитку стратегічних партнерств.

Нарешті, варто відзначити тенденцію до систематизації досліджень та формування комплексного підходу до вивчення африканського вектора зовнішньої політики України. Вчені все частіше використовують інтердисциплінарний підхід, що дозволяє більш повно та об'єктивно оцінити цей аспект зовнішньої політики.

Усе це вказує на поступове ускладнення і розширення дискурсу щодо африканського вектора зовнішньої політики України, що відображає складні та багатогранні відносини між цими двома регіонами[3].

1.2. Методологічні підходи та принципи

Методологічні підходи та принципи, які використовуються в дослідженнях відносин між Україною та країнами Африки, відображають різноманітність підходів і широкий спектр методологічних установок науковців. Оскільки ця тематика є складною та багатогранною, різні дослідники використовують різні методи та підходи для своїх досліджень.

Деякі дослідники вдаються до кількісних методів аналізу, таких як статистичні дані та моделювання, для вивчення торговельних оборотів, економічних індикаторів та інших аспектів економічних відносин між Україною та африканськими країнами. Ці методи дозволяють отримати об'єктивні дані та кількісні оцінки, що можуть бути корисними для аналізу.

Інші дослідники вдаються до якісних методів, таких як етнографічні дослідження, інтерв'ю з учасниками співпраці, аналіз документів та інші якісні методи. Ці методи дозволяють краще зрозуміти соціокультурні та політичні аспекти відносин між країнами, їхні цінності та уявлення про співпрацю[2].

Також важливим принципом досліджень є інтердисциплінарний підхід, який полягає в поєднанні різних наукових дисциплін, таких як політичні науки, економіка, соціологія, культурологія та інші. Цей підхід дозволяє отримати більш повне та глибоке розуміння відносин між Україною та країнами Африки, оскільки він враховує різні аспекти та взаємозв'язки між ними.

Нарешті, важливим принципом є застосування комплексного аналізу, що передбачає розгляд відносин між Україною та країнами Африки як складної системи, в якій взаємодіють різні фактори та процеси. Це дозволяє отримати більш повне та об'єктивне уявлення про ситуацію та зрозуміти її в контексті загальних тенденцій та викликів.

Розгляд різних методологічних підходів для дослідження відносин України з країнами Африки відкриває широкі можливості для наукового аналізу та розуміння цієї проблематики. Оскільки відносини між країнами є складними та багатогранними, різні

підходи можуть використовуватись залежно від поставленої мети дослідження та доступних даних[7].

Один з можливих підходів - кількісний метод. Він полягає у використанні статистичних даних та математичних моделей для аналізу об'єктивних параметрів співпраці між Україною та країнами Африки. Наприклад, дослідник може вивчити динаміку торговельних оборотів між країнами, динаміку інвестиційних потоків або вплив економічних чинників на зовнішньоекономічну діяльність[49].

Ще один підхід - якісний метод. Він включає у себе проведення етнографічних досліджень, аналіз документів, інтерв'ю з учасниками співпраці та інші якісні методи. Наприклад, дослідник може вивчити культурні особливості співпраці, ідентифікувати взаємні уявлення та перешкоди на шляху розвитку відносин.

Третій підхід - інтердисциплінарний аналіз. Він передбачає поєднання різних наукових дисциплін, таких як політичні науки, економіка, соціологія, культурологія та інші, для отримання більш повного розуміння відносин між країнами. Наприклад, дослідник може поєднати аналіз економічних даних з політичним аналізом для оцінки впливу політичних факторів на економічну співпрацю.

Кожен з цих методологічних підходів має свої переваги та обмеження і може бути використаний для досягнення різних цілей дослідження відносин між Україною та країнами Африки. Важливо обрати той, який найкращим чином відповідає конкретним завданням та можливостям дослідника[3].

Визначення основних принципів, які керують проведенням дослідження зовнішньої політики в контексті африканського вектора, є ключовим етапом у розробці наукових досліджень та аналізу відносин між Україною та країнами Африки. Ці принципи визначають методологічні підходи та основні принципи, якими керується дослідник під час здійснення своєї роботи.

Один з основних принципів - це об'єктивність. Дослідник повинен прагнути до об'єктивного висвітлення всіх аспектів зовнішньої політики України в контексті її відносин з країнами Африки. Це передбачає аналіз усіх доступних даних та фактів без упереджень або спотворень[8].

Ще одним важливим принципом є комплексність. Дослідження зовнішньої політики має охоплювати різні аспекти співпраці між Україною та країнами Африки, включаючи економічні, політичні, соціокультурні та інші сфери. Такий підхід дозволяє отримати більш повне та глибоке розуміння відносин між країнами.

Також важливою особливістю є контекстуальність. Дослідження має враховувати конкретний історичний, політичний та соціокультурний контекст, в якому відбувається взаємодія між Україною та країнами Африки. Це дозволяє зрозуміти причини та наслідки різних аспектів співпраці.

Крім того, важливим принципом є актуальність. Дослідження має відповідати сучасним викликам та потребам, які виникають у зовнішній політиці України. Це передбачає аналіз не лише минулих подій, а й прогнозування майбутніх тенденцій та розвитку[3].

Застосування цих принципів дозволяє забезпечити якісний та об'єктивний аналіз відносин між Україною та країнами Африки, що має велике значення для розвитку стратегій зовнішньої політики та визначення пріоритетних напрямків співпраці.

Розгляд вибору конкретного методологічного підходу та принципів становить важливий етап у створенні дослідження зовнішньої політики України у зв'язку з африканським вектором.

Правильний вибір методів та принципів дозволяє забезпечити якісне та об'єктивне проведення дослідження та досягнення поставлених цілей і завдань.

По-перше, важливо врахувати характер досліджуваної проблеми та доступні ресурси. Наприклад, якщо метою дослідження є аналіз торговельних відносин між Україною та країнами Африки, то кількісні методи можуть бути дуже корисними. Адже вони дозволяють об'єктивно виміряти обсяги торгівлі, динаміку експорту та імпорту, а також ідентифікувати потенційні ринки для українських товарів[48].

По-друге, важливо врахувати специфіку вивчуваної проблеми та потреби дослідження. Наприклад, якщо метою є розуміння культурного обміну між Україною та країнами Африки, то якісні методи, такі як аналіз літератури, етнографічні дослідження та інтерв'ю, можуть бути більш ефективними. Вони дозволяють глибше

розкрити унікальні аспекти культурного обміну та виявити цінність таких взаємодій для обох сторін[3].

По-третє, важливо врахувати актуальність дослідження та потреби сучасного суспільства. Наприклад, у зв'язку з глобальними викликами, такими як зміна клімату чи пандемія, може бути важливо дослідити співпрацю між Україною та країнами Африки в сфері екології та охорони здоров'я. Такі дослідження можуть вимагати комплексного підходу та використання різних методів аналізу.

Отже, вибір конкретного методологічного підходу та принципів повинен базуватися на ретельному обґрунтуванні потреб дослідження, його цілей та завдань, а також специфіці вивчуваної проблеми. Важливо забезпечити відповідність обраних методів та принципів поставленим завданням та забезпечити якісний та об'єктивний аналіз відносин між Україною та країнами Африки[2].

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА АФРИКАНСЬКИМИ КРАЇНАМИ

2.1. Нормативно-правова база відносин України з країнами Африки

Концептуальна та нормативно-правова база відносин України з країнами Африки визначається як складова стратегії зовнішньої політики держави. Пріоритетний напрямок зовнішньої політики має на меті задоволення суттєвих потреб та сприяння реалізації національних інтересів країни. Це важливо в контексті обмеженості ресурсів та необхідності ефективного використання політичного, економічного та культурного потенціалу[15].

Наприклад, у документі "Interim National Security Strategic Guidance" США виділяються три ключові аспекти зовнішньої політики, які відповідають на найактуальніші виклики. Ці аспекти виявляються у різних сферах, таких як безпекова політика, економіка, торгівля та культурний обмін.

З урахуванням політичних, безпекових, економічних та культурно-гуманітарних інтересів, пріоритетні напрямки відносин з країнами Африки стають ключовими для забезпечення повного втілення державного суверенітету України. Без належного уваги до цих напрямків, країна ризикує зазнати втрат, що можуть негативно позначитися на її майбутньому розвитку.

Отже, пріоритетність відносин з країнами Африки обумовлена необхідністю врахування об'єктивних обставин і відображається у стратегіях та політичних документах, що формують концепцію зовнішньої політики країни.

Дослідження місця Африки в системі зовнішньополітичних пріоритетів України відображає значущість цього континенту для стратегічних напрямків державної політики. Провідні державні документи, такі як стратегії дій, відображають велику увагу, приділену Африці[25].

Президент України Володимир Зеленський наголошував на важливості Африки в своїх виступах, відзначаючи внесок української діаспори в цьому регіоні та важливість її досвіду та знань для будівництва сильної та успішної України. Президент

також висловлював зобов'язання до розвитку економічних відносин з Африкою, відзначаючи потребу у розширенні торговельної дипломатії.

З метою підтримки нового пріоритетного напрямку зовнішньої політики, Міністерство закордонних справ визначило три основні завдання: економізацію відносин, посилення дипломатичної присутності та координацію зусиль президента з МЗС для організації візитів на найвищому рівні до країн Африки. Зокрема, підкреслено важливість економічної доцільності відносин з цим континентом та необхідність привернення нових ринків з великим потенціалом[47].

Для досягнення цих цілей заплановано ряд заходів, включаючи оновлення дипломатичного корпусу та залучення висококваліфікованих фахівців, а також аналіз і застосування кращих зарубіжних практик економізації зовнішньої політики. Це відображає зростаючу увагу України до розвитку та укріплення відносин з країнами Африки[15].

Останнім часом Міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба та президент Володимир Зеленський підкреслювали значення розширення співпраці з країнами Африки. У грудні 2020 року Кулеба оголосив, що активізація співпраці з країнами Африки стане одним із пріоритетних завдань МЗС в 2021 році. Він підкреслив, що це відкриває нові можливості для української дипломатії, особливо з урахуванням концептуальних засад роботи в цьому напрямку. Планується реалізація підготовчого етапу для масованого виходу на Африканський континент, щоб досягти балансу між амбіціями та можливостями та зміцнити позиції в регіоні.

Такий крок є важливим, оскільки він свідчить про політичну волю України створити пріоритетний напрям у зовнішній політиці та розвинути відносини з Африкою. Розроблення стратегії є нагальною потребою, оскільки наразі дефіцит уваги до цього напрямку прослідковується у чинних нормативно-правових актах[9].

Аналіз законодавства України вказує на різноманітність підходу до взаємин з країнами Африки. Наприклад, Постанова Верховної Ради України "Про Основні напрями зовнішньої політики України", що була прийнята 2 липня 1993 року, акцентує на необхідності активного вступу України до міжнародного співтовариства та стабілізації її міжнародного статусу. Такі заходи спрямовані на забезпечення

стабільності, захисту прав і інтересів громадян за кордоном, а також на формування позитивного іміджу України як надійного партнера[23].

Хоча країни Африки займають четверте місце у списку географічно віддалених держав, що включені до переліку пріоритетних стратегічних напрямів української зовнішньої політики, вони все ж привертала увагу через ряд політичних і економічних факторів, які визначали доцільність розвитку двосторонніх відносин. Такими країнами були Південно-Африканська Республіка та Єгипет, які відповідали визначеним критеріям, таким як вагома роль у світовій та регіональній політиці, високий рівень економічного розвитку, стратегічне розташування для України, наявність джерел інвестицій і сучасних технологій, а також наявність специфічних геостратегічних та гео економічних інтересів[17].

Проте інші країни, які не входили до цієї групи, залишалися поза особливим увагою, оскільки їхня зацікавленість у взаємодіях з Україною була або обмеженою, або зумовлена диверсифікацією міжнародних зв'язків, або потребою укріплення економічної незалежності та позицій України у світі. Хоча перші згадані країни Африки відповідали критеріям, що визначали доцільність розвитку відносин, інші країни з цього регіону залишалися поза активними взаємодіями з Україною протягом певного періоду[27].

Зокрема, після отримання визнання незалежності Україною Гвінеї-Бісау у січні 2003 року завершилося формальне легітимізування української держави в африканському середовищі. Також варто зазначити, що з 1996 року український експорт до країн Африки почав зростати. Однак, не дивлячись на ці позитивні тенденції, стратегічне позиціонування Африки у системі зовнішньополітичних пріоритетів України не виявилось суттєво зміненим, і цей регіон продовжував залишатися поза активною увагою, особливо під час президентства Володимира Януковича, коли спостерігався ситуативний регрес[42].

У контексті активізації відносин з Африкою, дослідники української економіки, такі як Гасім Салах, відзначали потребу у збільшенні торговельних зв'язків з цим континентом. Зазначалося, що освоєння африканських ринків має велике значення для компенсації диспропорцій в торговельній сфері, особливо враховуючи негативний

зовнішньоторговельний баланс України у певний період. Відмітно, що з початком російської агресії проти України, торговельні зв'язки з країнами СНД суттєво скоротилися, що змусило українських експортерів шукати альтернативні ринки збуту[27].

Також висловлювалася критика щодо ситуації, коли Україна здійснює значний експорт необробленої сировини на зовнішні ринки, що свідчить про необхідність якісної диверсифікації та технологічного вдосконалення експорту. У цьому контексті Африка вважається привабливим ринком, оскільки не має значних нетарифних обмежень і викликає великий інтерес. Наголошується на тому, що українському бізнесу потрібно активно вступати до сфери державних закупівель в африканських країнах, що також може стати додатковим імпульсом для співпраці з цим регіоном.

Аграрно-промисловий комплекс (АПК) першим серед економічних секторів України розпочав виходити на африканські ринки у період конфлікту між Росією та Україною. Виробники сільськогосподарської продукції відзначили стрімкий розвиток країн Африки та значне збільшення населення на континенті, що перетворює їх на важливих імпортерів продовольства. Цей фактор став важливим стимулом для українського АПК, який почав активно розглядати можливості експорту своєї продукції на африканські ринки[24].

Програма діяльності Кабінету Міністрів України передбачала підписання Угоди про зону вільної торгівлі з Економічним співтовариством країн Західної Африки (ECOWAS) до 2018 року. Однак на квітень 2021 року ця угода ще не була укладена. Також слід зазначити, що протягом 2014–2019 років не було підготовлено документів на стратегічному рівні, які б робили Африку пріоритетним напрямом для України, за винятком деяких згадок у загальнонаціональних документах.

Наприклад, в Стратегії розвитку оборонно-промислового комплексу України до 2028 року передбачалося посилення позицій українських підприємств авіаційної промисловості на африканських ринках, організація постачання спецзасобів та підтримка українського кораблебудування через зовнішньоторговельні операції з країнами Африки[30].

Отже, хоча українська політика стосовно Африки була обговорювана і розвивалася на різних рівнях, до цього часу не було досягнуто значних успіхів у встановленні торговельних зв'язків з цим регіоном.

Проте загальна оцінка регіональної співпраці з Африкою набула досить низького рейтингу успішності реалізації зовнішньої політики, що свідчить про нестабільність та неефективність у взаємодії.

Таке становище не дозволяє розглядати відносини з Африкою як пріоритетні. Отже, поточному президенту, парламентаріям та уряду необхідно вжити заходів для коригування сприйняття Африки та активізувати взаємодію з цим регіоном, зміцнюючи політичні, економічні та культурні зв'язки. Тільки такі заходи допоможуть підвищити ефективність співпраці та зроблять її більш природною та взаємовигідною для обох сторін[20].

Зростання важливості країн Африки на міжнародній арені вимагає активізації співпраці між Україною та країнами цього регіону. Стабілізація військово-політичної ситуації та позитивна динаміка економічних показників у країнах Африки створюють сприятливі умови для розвитку взаємовідносин[37].

Необхідно ретельно аналізувати угоди та договори, щоб визначити стратегічні напрямки співпраці та розробити ефективні стратегії для розвитку відносин між Україною та країнами Африки. Важливо враховувати специфіку кожної країни Африки та її потреби, інтереси та пріоритети для побудови успішної співпраці.

Українські компанії, особливо в аграрному секторі, можуть бути піонерами в експансії на африканські ринки та сприяти розвитку торгівлі та економічних відносин. Необхідно активізувати діалог та співпрацю на рівні урядів, парламентів та громадських організацій для вдосконалення відносин між Україною та країнами Африки[21].

Отже, на основі аналізу можна зробити висновок, що розвиток взаємовідносин між Україною та країнами Африки потребує системного підходу, активної взаємодії та спільних зусиль для досягнення взаємно вигідних результатів[14].

2.2. Рівень дипломатичної присутності України на континенті

Було важливим активно працювати над просуванням національних інтересів України в країнах Африки. Значення цього континенту, населеного майже 1,5 млрд осіб і відомого своєю стійкою динамікою економічного зростання, є невідомим. Присутність України в африканському регіоні має свою власну історію. Раніше акцент був зроблений на політичні та торговельно-економічні зв'язки з країнами Північної Африки, але тепер прийшов час для перезавантаження відносин з усім континентом.

Найважливішими досягненнями української політики в Африці є консолідація підтримки африканських країн на рівні Генеральної Асамблеї ООН, розширення географії учасників саміту Міжнародної Кримської платформи, зміцнення міжпарламентської взаємодії та заходи з протидії російській пропаганді. Також важливою є гуманітарна допомога країнам Африки в умовах голоду, а також ініціатива Президента України «Grain from Ukraine», яка допомагає зміцнити статус України як гаранта продовольчої безпеки в регіоні[11].

Для подальшого успішного розвитку відносин з африканськими країнами важливе розширення дипломатичної присутності України на континенті та збільшення обсягів торговельно-економічного співробітництва. У планах на майбутнє - здійснення спільних проєктів у сферах торговельно-економічного, інвестиційного, науково-технічного співробітництва та виробничої кооперації.

Аналіз кількості та розташування дипломатичних місій, посольств та консульських установ України в країнах Африки є важливою складовою стратегії зовнішньої політики країни. Оскільки Африка є великим і різноманітним континентом, який включає більше 50 країн, важливо мати ефективну дипломатичну присутність в цьому регіоні.

На сьогоднішній день Україна має дипломатичні місії або посольства в різних країнах Африки. Ці місії і посольства розташовані в стратегічно важливих місцях, які відповідають національним інтересам України та забезпечують необхідні дипломатичні послуги для українських громадян та бізнесу[23].

Зокрема, українські дипломатичні представництва можна знайти у країнах Північної, Західної, Східної і Південної Африки. Деякі з найбільш важливих країн для України у цьому регіоні включають Єгипет, Нігерію, ПАР, Кенію, Марокко, Гану та Індію. Крім того, Україна також може мати консульські установи в інших африканських країнах для надання консульських послуг своїм громадянам та підтримки українських підприємств.

Забезпечення адекватної дипломатичної присутності в країнах Африки є важливим елементом для розвитку ефективних взаємовідносин, співпраці та реалізації національних інтересів України в цьому регіоні. Тому необхідно продовжувати аналізувати кількість та розташування дипломатичних установ, щоб забезпечити їхню оптимальну ефективність та відповідність стратегічним цілям та завданням України в Африці[12].

Оцінка діяльності дипломатичних представництв України щодо зміцнення та розвитку відносин з країнами Африки є важливою складовою стратегії зовнішньої політики країни. Дипломатичні місії та посольства України в країнах Африки виконують ключову роль у сприянні політичній, економічній, культурній та гуманітарній співпраці між Україною та африканськими державами.

Важливо враховувати, що кожна дипломатична місія або посольство має свої унікальні особливості та завдання в контексті розвитку відносин з країнами Африки. Зокрема, вони здійснюють регулярні зустрічі з представниками уряду, бізнесу, громадськості та інших сфер життя країн-партнерів, сприяють вирішенню поточних питань співпраці та взаєморозуміння.

Дипломатичні місії також активно працюють над розвитком економічних відносин, залученням інвестицій, розширенням торгівельних зв'язків та підтримкою українських підприємств, які бажають вести бізнес в країнах Африки[13].

У сфері культурного обміну та гуманітарної співпраці, дипломатичні представництва забезпечують проведення культурних заходів, виставок, концертів, фестивалів, а також сприяють обміну студентами, викладачами та науковцями між університетами та науковими установами обох країн[47].

Крім того, дипломатичні місії ведуть інформаційну роботу, спрямовану на підвищення обізнаності громадськості країн-партнерів про Україну, її культуру, історію, традиції та досягнення.

Узагальнюючи, діяльність дипломатичних представництв України в країнах Африки є важливим інструментом зміцнення та розвитку відносин між державами. Вони виконують широкий спектр завдань з метою сприяння взаєморозумінню, співпраці та дружніх стосунків між Україною та африканськими партнерами[17].

2.3. Основні тенденції розвитку українсько-африканських відносин

Глибокі історичні зв'язки між Україною та Африкою датуються з давніх часів, хоча географічно ці два регіони знаходяться на великій відстані один від одного. Українська еміграція не виявляла особливого зацікавлення у розвитку відносин з країнами Африки у своїх політичних та економічних стратегіях, проте пряма присутність українців відбувалась на цьому континенті через різні історичні події та обставини.

Першими українцями, які відвідали Африку, були лікарі та мандрівники. У 1842-43 роках лікар Олександр Уманець у складі російської медичної урядової комісії лікував хворих на чуму в Єгипті, а лікар Артем Рафалович проводив епідеміологічні дослідження в Єгипті, Тунісі та Алжирі у 1846-48 роках. Інженер Єгор Ковалевський в 1847-48 роках займався пошуком золотих руд у Судані та вивчав побут та звичаї місцевого населення в Єгипті та Ефіопії. У 1880-их роках у Єгипті аптекар Йосип Білинський з Галичини створив невелику українську громаду в Каїрі[12].

У перші роки 1920-х, внаслідок подій, пов'язаних із Великою вітчизняною війною, українці виїжджали до Африки. Багато з них потрапили до Єгипту та Тунісу, де вони зміцнювали ряди російської армії під керівництвом генералів Денікіна і Врангеля. Наразі історичні зв'язки між Україною та Африкою продовжують розвиватися, спираючись на минулі досвід та спільні інтереси.

У 1921-22 роках в Єгипті функціонувала українська студентська громада, яка нараховувала до 30 членів. Проте після цього періоду протягом тривалого часу культурне життя українців на території африканського регіону фактично припинилося.

Етнічні українці також були серед дипломатів, що представляли СРСР, у таких країнах, як Алжир, Ботсвана, Замбія та Гана. Також етнічні українці займали ключові посади в американських посольствах, наприклад, у Алжирі та Буркіна-Фасо[10].

Після отримання незалежності Україною у 1991 році розпочалася нова епоха у двосторонніх відносинах між Україною та країнами Африки. Це було відзначено визнанням незалежності України багатьма африканськими державами. Першою африканською країною, що визнала незалежність України, стала Сьєрра-Леоне у грудні 1991 року. Того ж року незалежність України визнали Намібія, Замбія, Марокко, Лівія, Туніс, Алжир, а більшість інших держав континенту приєдналися до цього у 1992 році.

У період з 1998 по 2002 роки відносини між Україною та країнами Африки пережили найбільший розквіт. У цей період відкривалися нові посольства, і на континент часто приїздили урядові делегації з України. Президенти та прем'єр-міністри України проводили офіційні візити до різних країн Африки. Наприклад, у березні 1997 та листопаді 2011 року прем'єр-міністри України відвідали Єгипет. У квітні 2008 року президент України Віктор Ющенко здійснив офіційний візит до Єгипту, а також у той же рік глава Лівії Муаммар Каддафі відвідав Київ. Україна також отримала статус спостерігача в Африканському Союзі[21].

Одним з головних мотивів для активізації відносин України з країнами Африки є розширення зовнішньополітичного поля та розгалуження зовнішньоекономічних зв'язків. Взаємодія України з країнами Африки розвивалася при меншій увазі, порівняно з акцентом на розвиток відносин з Європою та Північною Америкою[46].

Це обумовлено тим, що головними пріоритетами зовнішньої політики України стали євроатлантична інтеграція та прагнення до членства в Європейському Союзі та НАТО.

Проте в 2022 році Україна визначила новий курс у зовнішній політиці, спрямований на інтенсифікацію співпраці з Африкою. У вересні 2022 року Міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба здійснив турне до країн Африки, а

Президент України Володимир Зеленський провів ряд зустрічей та телефонних розмов з керівниками африканських країн. Було оголошено про відкриття 10 нових посольств України в країнах Африки[9].

Також важливою є участь українських фахівців у розвитку космічної індустрії країн Африки, що сприяє зближенню науково-технічного співробітництва. Наприклад, КБ "Південне" виготовило перший космічний супутник для Єгипту EgyptSat-1, а Нігерія успішно запустила власні телекомунікаційні космічні апарати за допомогою ракети "Дніпро". Ці проекти підтверджують високий технологічний рівень та відкривають нові можливості для співпраці у галузі науки та техніки.

Один з основних мотивів для розвитку та розширення економічних зв'язків з Єгиптом полягає у великому обсязі українсько-африканської торгівлі, з якого практично половина припадає на цю країну. Це свідчить про важливість Єгипту як головного економічного партнера України в Африці. Наприклад, Харківський авіаційний завод постачав три транспортні літаки Ан-74 для військово-повітряних сил Єгипту. Крім того, компанія "Нафтогаз України" реалізує проєкт на родовищі Алам-Ель-Шавіш на суму 500 мільйонів доларів США. Аграрна компанія "Нібулон" також має намір інвестувати в нові елеватори та зерновий термінал.

У галузі оборони і безпеки варто зауважити, що у 2003 році був утворений Спеціальний миротворчий центр при Національній академії внутрішніх справ з метою підготовки сил поліції та військовослужбовців до участі в миротворчих місіях України. Українські миротворці активно брали участь у миротворчих операціях під егідою ООН на континенті Африки[38].

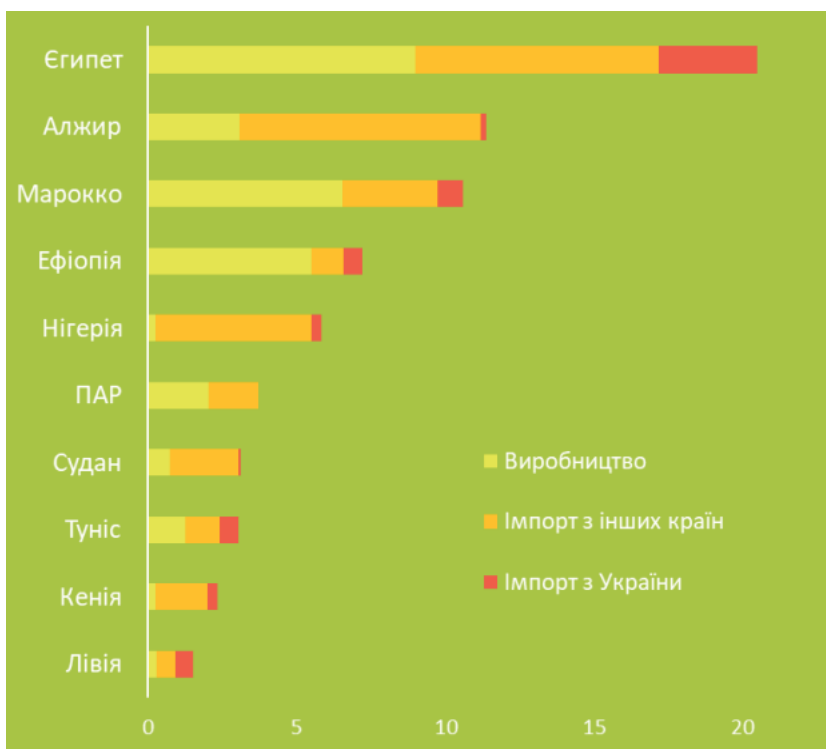
У 2021 році економічне співробітництво України з країнами Африки було особливо інтенсивним. Зокрема, 77% загального обсягу українсько-африканської торгівлі припадало на країни Північної Середземномор'я, такі як Єгипет, Алжир і Марокко, тоді як на країни Тропічної Африки припадало лише 23%. Це свідчить про значний рівень активності у торговельних відносинах з країнами, що розташовані на північній частині континенту.

Що стосується експорту України до Африки, то в 2021 році він склав 4,97 мільярда доларів США, що становило 10% від загального обсягу експорту України і

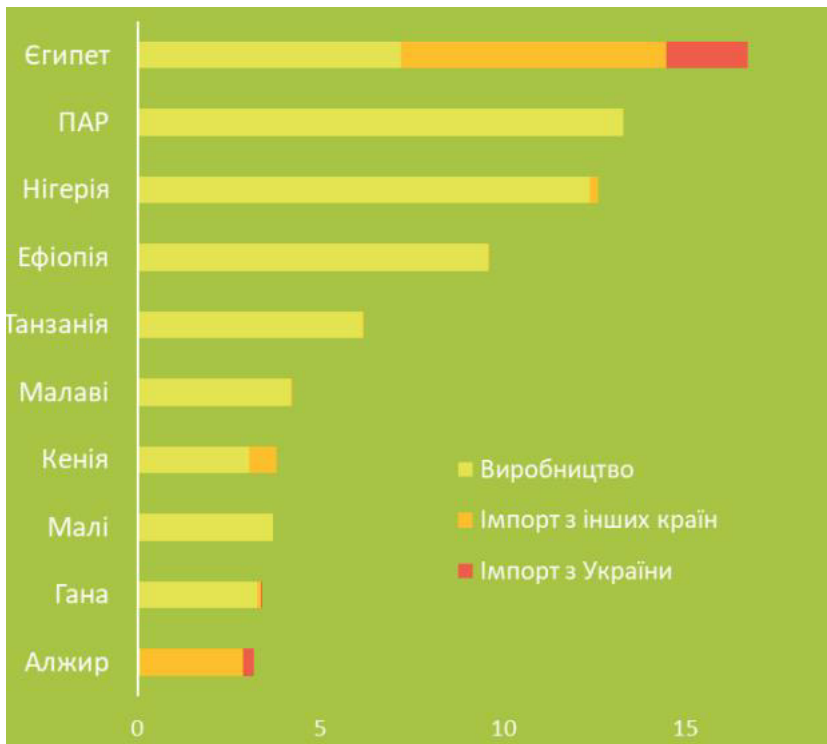
перевищило обсяг експорту до Росії. За зростанням обсягу експорту Африка посіла друге місце після Австралії, збільшивши свої показники на 20,5% за рік. Головними країнами-партнерами в торгівлі з Україною виявилися Єгипет і Алжир.

Також слід відзначити, що країни, такі як Єгипет, Алжир, Ефіопія і Нігерія, демонстрували найбільший ріст експорту товарів в 2021 році, хоча в той же час експорт до деяких інших країн, наприклад, Сенегалу і Ліберії, значно зменшився[45].

Це може бути пов'язано з сировинною спрямованістю української зовнішньої торгівлі та залежністю від зовнішніх ринків збуту, особливо в умовах великої волатильності кон'юнктури. Серед основних товарів, що експортувалися до африканських країн, можна виділити сільськогосподарську продукцію та металургійну сировину, таку як зерно, олія, насіння, чорні метали, руди тощо. Крім того, до деяких африканських країн поставлялися вантажівки КрАЗ та трамваї виробництва України, що підсилювало співробітництво в різних галузях[27].

Графік 1. Десять головних країн-споживачів пшениці в Африці у 2021 році та їхній розподіл споживання.

Графік 2. Десять провідних країн-споживачів кукурудзи в Африці у 2021 році та їх розподіл споживання.

У 2021 році імпорт товарів до України з країн Африки становив 0,82 мільярда доларів США, що складало 1,3% від загального обсягу імпорту. За темпами зростання, напрямок з Африки виявився третім, збільшивши свої показники на 8,1% за рік. Головними партнерами України у торгівлі з Африкою виявилися Алжир і Єгипет. Крім того, Марокко та Гана увійшли до 15 країн з найбільшими темпами зростання імпорту товарів у 2021 році. Проте імпорт товарів з ПАР і Зімбабве помітно скоротився протягом цього періоду.

З Африки до України ввозяться різноманітні товари, такі як боксити з Гвінеї для Миколаївського глиноземного заводу, марганцеві та інші руди з Гани, какао-боби з Кот-д'Івуару, а також добрива, тютюн, горіхи та тропічні фрукти.

Єгипет є одним із ключових партнерів для України разом з Туреччиною, оскільки щорічно до червономорських курортів Єгипту відвідує до 1,5 мільйона українців. Також популярними напрямками є відпочинок в Танзанії, зокрема на сафарі до національних парків і на морських курортах Занзібару. Крім того, курорти Канарських і Сейшельських островів вважаються нішевими напрямками[8].

Проте головною трудностю у розвитку туристичного співробітництва між Україною та Африкою є високі витрати на пасажирські перевезення та складнощі у логістиці. Для вирішення цієї проблеми ще на початку XXI століття Стамбул став ключовим вузлом для африканських авіап перевезень, що сприяло стратегії розвитку туроперевізників з Туреччини.

Слід відзначити, що наведена вище статистика відноситься до торгово-економічного співробітництва України з країнами Африки до початку повномасштабного військового вторгнення Росії. Цей військовий конфлікт мав серйозний негативний вплив на цю співпрацю, порушуючи стабільність та безпеку в регіоні і поставивши серйозні виклики перед економічними зв'язками між Україною та країнами Африки[20].

Рис. 1 Обсяг імпорту продовольства з України у 2021 році.

Рис. 2 Експорт продуктів харчування до України у 2021 році.

Відновлення масштабів і темпів подальшого розвитку співпраці буде можливим лише після завершення російсько-української війни. Повернення до нормального режиму співробітництва та відновлення довіри між Україною і країнами Африки буде важливим кроком на шляху до відновлення економічних, торговельних і культурних зв'язків між сторонами.

РОЗДІЛ 3. ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ РЕГІОНУ ПІСЛЯ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

3.1. Активізація контактів з країнами Африки після повномасштабного вторгнення РФ

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації на територію України не лише порушило статус-кво у регіоні, але й суттєво змінило геополітичну картину світу. Цей небезпрецедентний акт агресії викликав необхідність для України у встановленні міцних та дієвих міжнародних зв'язків з усіма регіонами світу, включаючи Африку.

Зокрема, у зв'язку з протистоянням російському агресору та пошуком підтримки від країн Африканського регіону, Україні належить зміцнити та активізувати свою дипломатичну, політичну та економічну присутність у цьому континенті. Стабільні відносини з країнами Африки стануть важливим ресурсом для української держави в умовах глобальної нестабільності та зміни політичних реалій[11].

Історично Україна мала обмежену взаємодію з країнами Африки, переважно обмежуючись політичними та торговельно-економічними контактами. Проте, у контексті сучасних викликів та потреб, відносини з Африкою набувають нового значення. Співпраця з країнами Африки стає ключовим елементом зовнішньої політики України, спрямованою на забезпечення підтримки та солідарності в умовах глобального конфлікту та неспокою[36].

Отже, активізація та перезавантаження відносин України з країнами Африки відкриває нові можливості для зміцнення партнерства, розвитку спільних проєктів та обміну досвідом. Стабільні та взаємовигідні відносини з країнами Африки стануть важливим елементом стратегічного планування України на міжнародній арені, сприяючи підтримці міжнародної солідарності та забезпеченню мирного та стабільного розвитку[13].

Україні важливо створити наукову базу, яка б дозволила проводити дослідження з питань Африки та надавати аналітичні матеріали та рекомендації різним міністерствам. Це може виявитися ключовим інструментом для сприяння розвитку

співпраці з африканськими країнами у різних сферах, таких як бізнес, наука, культура та освіта.

Значна частина сучасних африканських політиків та підприємців отримала освіту в Україні ще за радянських часів, і залишаються зв'язаними з нашою країною. Багато молодих представників з країн, таких як Замбія, Намібія та Мозамбік, обирають Україну для навчання. Це створює значний потенціал для розвитку співпраці з цими країнами. Використання цієї "м'якої сили" може стати ефективним засобом поглиблення взаєморозуміння та встановлення партнерських відносин[30].

Україна може також допомагати у навчанні молодого населення африканських країн, надаючи їм можливості отримати вищу освіту та стипендії для навчання. Це може стати цінним ресурсом для майбутнього розвитку, оскільки випускники закладів освіти будуть розвивати науку, медицину, бізнес та політику у своїх країнах[41].

Важливо зазначити, що ця стратегія є середньостроковою та необхідно враховувати поточну геополітичну ситуацію, зокрема, обмеження, які виникають через повномасштабну війну. Тим не менш, це може стати важливим кроком у зміцненні відносин України з країнами Африки у майбутньому[35].

Культурна дипломатія відіграє важливу роль у взаєморозумінні між Україною та Південною Африкою. Обмін культурними цінностями, ідеями та традиціями створює підґрунтя для зміцнення взаємних стосунків. Українці та південноафриканці мають багато спільних рис у своїй культурі, мові, історії та релігії, що робить їхні стосунки ще більш значущими[23].

Наприклад, єврейська громада в Південній Африці, хоч і походить переважно з країн Балтії, але має свої культурні центри та виявляє відкритість до співпраці з Україною. Також варто зазначити, що історичні події, такі як річниця Бабиного Яру чи Голодомору, є об'єктом спільного інтересу та вивчення як для українського, так і для південноафриканського населення.

Культурна спільнота України та Південної Африки також має свої менш відомі аспекти, які можуть бути важливими для поглиблення взаєморозуміння. Наприклад, зв'язок через історичну фігуру Івана Мазепи, який проявляється у названні селища Мазеппа-Бей на узбережжі Індійського океану та вулиці Мазепи у місті Дурбан. Однак,

ці зв'язки можуть залишатися маловідомими для південноафриканців, тому важливо проводити роботу з популяризації та поширення цієї інформації в обох країнах[29].

Країни африканського регіону виявляють зацікавленість у співпраці з Україною через її конкурентоспроможні товари та послуги, зокрема в областях продуктів харчування, ліків, високотехнологічного обладнання, освіти та цифрової трансформації. Важливим аспектом є також обмін досвідом у сфері дипломатичної торгівлі та співпраця в міжнародних організаціях[13].

Варто відзначити, що Україна та Росія виступають основними постачальниками пшениці та інших зернових культур в Африку. Наслідки війни в Україні відчуються на всьому континенті, що призводить до різкого зростання цін на пальне, зерно та добрива. У цьому контексті, важливим стало укладення угоди України з ООН та Туреччиною, відомої як «Зернові домовленості». Ця угода дозволила забезпечити безперебійне постачання українського зерна на ринки Африки навіть у умовах російського блокування та шантажу.

Під час візиту до країн Африки в січні 2023 року представники Міністерства аграрної політики України зустрілися з представниками влади та підприємцями з Сенегалу, Нігерії та Гани. На цих зустрічах було укладено меморандум про взаєморозуміння стосовно співпраці у сільському господарстві та підписано ряд угод, спрямованих на подальше розширення взаємодії між Україною та країнами Африки[44].

Україна продемонструвала значний прогрес у розвитку відносин з країнами Африки протягом 2022 року. Підтримка національних інтересів в країнах Африки стала одним із пріоритетів української зовнішньої політики. Враховуючи важливість континенту з населенням близько 1,5 мільярда людей і стабільного економічного зростання протягом останніх десятиліть, Україна розпочала активну дипломатичну та економічну діяльність в цьому регіоні.

Стратегія українського уряду, що була сформульована під керівництвом президента В. Зеленського, ґрунтується на розвитку відносин з країнами Африки, яка була ухвалена в січні 2022 року. Навіть до початку повномасштабного російського

вторгнення, Міністерство закордонних справ України провело широкомасштабну підготовку до активізації співпраці з африканськими партнерами[11].

Президент України активно займався переговорами з керівниками африканських країн, що свідчило про волю до подальшого розвитку співпраці. Візити президента України до різних країн Африки, а також перший офіційний візит лідера з Південної частини Сахари до України з 2004 року, вказують на серйозний ріст зацікавленості у співпраці між Україною та африканськими країнами.

У цілому, досягнення України у 2022 році в установленні та розширенні відносин з країнами Африки є важливим етапом у диверсифікації зовнішньоекономічних зв'язків та забезпеченні національних інтересів в цьому обширному регіоні.

Діяльність Міністра закордонних справ України, Д. Кулеби, у зв'язку з розвитком відносин з країнами Африки у 2022 році проявилася у великій кількості і результативних телефонних розмовах і особистих зустрічах з главами МЗС африканських держав. Це свідчить про великий інтерес України до співпраці з цим регіоном. Важливим етапом став перший в історії візит Міністра закордонних справ України до Африки у жовтні 2022 року, під час якого були встановлені контакти з представниками країн, такими як Сенегал, Кот-д'Івуар, Гана та Кенія.

Україна відіграє суттєву роль у забезпеченні продовольством країн Африки, що є важливим аспектом їхньої економіки та життєзабезпечення. Наприклад, Україна є одним із головних постачальників соняшникової олії у світі, яку у 2021 році отримали 36 країн Африки. Це свідчить про важливість України як постачальника зернових та олійних культур для Африки[15].

Значна частина африканських країн є залежними від імпорту продовольства, зокрема пшениці. У 32 з 40 країн, для яких є дані, імпорт пшениці становить понад 70% їхнього споживання. Це свідчить про високий рівень залежності цих країн від зовнішньої торгівлі, що робить імпорт продовольства з України надзвичайно важливим для їхнього харчування.

У свою чергу, Україна імпортує продовольство з ряду африканських країн, таких як Кот-д'Івуар, Малаві, Єгипет, Гана та Південно-Африканська Республіка. Це сприяє розвитку дипломатичних та політичних відносин між Україною та країнами Африки, а

також зміцненню позицій України на африканському ринку продовольства. Такий обмін сприяє не лише розвитку економіки, а й активізації торгових відносин між регіонами[22].

Україна проявляє значну залежність від імпорту продукції з Африки, що ставить питання про стабільність та надійність цього джерела постачання. Кот-д'Івуар та Гана виступають ключовими постачальниками какао-бобів, а також какао-пасти та порошку, які становлять значну частку українського імпорту цих продуктів. Малаві відіграє важливу роль у постачанні тютюнових виробів, що підкреслює його значення для українського ринку тютюну. Щодо цитрусових, Єгипет та ПАР забезпечують значну кількість цих фруктів на українському ринку.

Африка представляє перспективний напрямок для розвитку торгово-економічних зв'язків України з цим континентом. Підтвердженням цього є консолідація підтримки африканських країн на міжнародному рівні, зокрема на Генеральній Асамблеї ООН, де всі африканські країни проголосували за резолюцію, що підтримує територіальну цілісність України.

Україна також активно розширює свою географію учасників міжнародних самітів та співпрацює з африканськими країнами у протидії російській пропаганді та спільній роботі на міжпарламентському рівні[13].

Крім того, Україна демонструє свою роль як надійний гарант продовольчої безпеки, надаючи гуманітарну допомогу та запроваджуючи ініціативу «Зерно з України», спрямовану на допомогу голодуючим африканським країнам. Це свідчить про важливість та активну позицію України в глобальних гуманітарних питаннях.

У зв'язку зі зростаючою російською агресією та загрозою для міжнародної стабільності, звернення до країн Африки стає важливим етапом у підтримці та консолідації міжнародної спільноти. Країни Африки, хоча можуть здаватися віддаленими від геополітичних конфліктів у Європі або Азії, відіграють ключову роль у глобальних справах[28].

Звернення до країн Африки передбачає активне залучення їх до підтримки української позиції у міжнародних організаціях, таких як ООН, та підтримки заходів, спрямованих на забезпечення територіальної цілісності та суверенітету України.

Країни Африки мають важливий голос у світових справах і їх підтримка може мати значний вплив на формування міжнародної думки щодо ситуації в Україні[31].

Крім того, звернення до країн Африки може сприяти консолідації міжнародної підтримки шляхом створення ширшого коаліційного фронту проти російської агресії. Африканські країни можуть виступити не лише як підтримувачі, а й як активні учасники міжнародних ініціатив та дипломатичних зусиль для врегулювання конфлікту.

Таке звернення також може відкрити нові можливості для розвитку більш глибоких та довгострокових відносин між Україною та країнами Африки. Спільна боротьба проти загрози російської агресії може зміцнити взаємодію в різних сферах, від політики та дипломатії до економіки та культури.

Огляд заяв і позицій країн Африки стосовно російської агресії в Україні є важливою складовою аналізу геополітичного ландшафту, що складається з реакцій різних країн на події в Україні. Африка, хоч і не безпосередньо пов'язана з конфліктом між Україною та Росією, все ж стала ареною, де відбувається широка геополітична боротьба та висловлюються різні позиції[32].

Перш за все, слід відзначити, що країни Африки виявили деякий рівень обережності та стриманості у своїх публічних висловлюваннях стосовно конфлікту між Україною та Росією. Це може бути пов'язано з різними факторами, включаючи історичні зв'язки, економічні інтереси та політичні амбіції.

Деякі країни, такі як Південна Африка, Нігерія або Кенія, можуть бути більш обережними у висловлюваннях через свої власні внутрішні проблеми та потреби. Вони можуть утримуватися від висловлення рішучої позиції, оскільки це може вплинути на їхні відносини з Росією або іншими геополітичними гравцями.

Проте деякі країни, такі як Литва, Латвія та Естонія, які мають свої власні досвіди російської агресії та окупації, можуть бути більш рішучими у підтримці України. Вони можуть висловлювати своє засудження російських дій та закликати до міжнародної солідарності[33].

Важливо також враховувати роль африканських держав у міжнародних організаціях, таких як ООН, де вони можуть приймати рішення та виступати зі своїми

позиціями стосовно конфлікту в Україні. Їхні голоси можуть впливати на формування міжнародного сприйняття подій та на ухвалення рішень з питань санкцій та інших міжнародних заходів.

Аналіз рішень та заходів, які приймають африканські країни відносно санкцій проти Росії та її обмежень у міжнародних відносинах, може бути ілюстрований різними прикладами з різних країн континенту.

Наприклад, деякі країни, які підтримують санкції проти Росії, демонструють свою підтримку шляхом видачі офіційних заяв або прийняття відповідних резолюцій у своїх парламентах чи міжнародних органах. Наприклад, країни, які входять до Європейського Союзу, а також США та Канада, активно сприяють у введенні санкцій проти Росії через її агресивну політику українських справ. Такі країни, як Гана чи Іворі Кот-д'Івуар, можуть виступати зі своїми публічними заявами на підтримку принципів міжнародного права та вимагати реакції на російську агресію[43].

З іншого боку, деякі країни можуть утримуватися від введення санкцій проти Росії через свої економічні чи політичні інтереси, які можуть бути спрямовані на збереження стабільності та співпраці з Росією. Наприклад, країни, як Єгипет чи Алжир, можуть обмежити свої дії до видачі м'яких заяв або виступів за діалог та мирне врегулювання конфлікту[39].

Водночас, африканські країни можуть приймати рішення про посилення співпраці з іншими країнами або регіонами світу з метою зменшення їхньої залежності від Росії та забезпечення альтернативних шляхів розвитку. Наприклад, країни, як Нігерія чи Південно-Африканська Республіка, можуть активізувати свою торговельну та економічну співпрацю з країнами Європейського Союзу чи Сполученими Штатами, щоб зменшити вплив російських санкцій на їхню економіку.

Такі приклади ілюструють різноманітність підходів африканських країн до санкцій проти Росії та їхнього впливу на міжнародні відносини.

Участь африканських країн у міжнародних форумах та конференціях з питань миротворчості та безпеки набуває великого значення в контексті геополітичних та геостратегічних викликів, зокрема, на фоні агресивної політики Росії[25].

Африканський континент, будучи свідком складних політичних та соціальних ситуацій як у власному регіоні, так і у різних куточках світу, виступає як важливий учасник міжнародного діалогу з питань миротворчості та забезпечення безпеки. Участь африканських країн у таких форумах дозволяє їм активно обговорювати найбільш актуальні проблеми, спільно шукати рішення та способи вирішення конфліктів.

Наприклад, Африканський Союз, який є ключовою міжнародною організацією на континенті, регулярно організовує конференції та саміти з питань миротворчості та безпеки. Ці заходи збирають лідерів країн Африки разом з представниками міжнародних організацій та партнерських країн для обговорення актуальних проблем і пошуку спільних рішень.

Загалом, участь африканських країн у міжнародних форумах та конференціях стосовно миротворчості та безпеки відображає їхню важливу роль у світовій політиці та їхнє прагнення до спільних зусиль для забезпечення миру та стабільності.

Аналіз дипломатичних ініціатив африканських держав у рамках міжнародних організацій, що стосуються конфлікту в Україні, відображається в різноманітних підходах та реакціях цих країн на складну ситуацію в Україні. Африканські держави, хоча можуть не мати прямого впливу на події в Україні, все ж виявляють своє ставлення та вказують на можливі шляхи вирішення конфлікту через свою участь у міжнародних організаціях[17].

Деякі африканські країни можуть виступати за підтримку суверенітету та територіальної цілісності України, підтримуючи її на міжнародних форумах та в органах ООН. Вони можуть висловлювати своє занепокоєння щодо російської агресії та вимагати відповідальності від Росії за порушення міжнародного права.

Інші країни можуть утримувати нейтральну позицію у відношенні до конфлікту в Україні, відмовляючись втручатися або висловлюючи обурення відносно будь-якої форми військової агресії. Вони можуть підтримувати розвиток мирних переговорів та дипломатичних зусиль для вирішення конфлікту.

Деякі країни Африки можуть виступати як активні учасники міжнародної співпраці та посередництва в розв'язанні конфліктів. Вони можуть запропонувати свою

допомогу у виробленні мирного плану дій або сприяти міжнародним дипломатичним ініціативам для вирішення ситуації в Україні.

Загалом, аналіз дипломатичних ініціатив африканських держав у рамках міжнародних організацій відображає різноманітність їхніх підходів та ставлень до конфлікту в Україні, а також вказує на потенційні можливості для співпраці у вирішенні цієї проблеми[5].

3.2. Позиції африканських країн щодо війни в Україні

Аналіз публічних заяв та офіційних позицій країн Африки стосовно війни в Україні є важливим етапом для розуміння глобальної реакції на конфлікт. Країни Африки, навіть якщо вони не знаходяться безпосередньо на передній лінії бойових дій, все ж відіграють суттєву роль у формуванні міжнародного ставлення до подій в Україні.

Публічні заяви та офіційні позиції країн Африки надають можливість краще зрозуміти, як цей конфлікт сприймається у різних частинах світу, які впливають на міжнародну політику та дипломатичні зусилля. Деякі країни можуть приймати нейтральну позицію, уникаючи втручання у конфлікт, тоді як інші можуть висловлювати активну підтримку однієї зі сторін або закликати до мирного врегулювання.

Публічні заяви можуть включати осуд агресії, вимогу дотримання міжнародного права та суверенітету України, заклики до припинення насильства та пошуку мирного шляху вирішення конфлікту. Офіційні позиції країн Африки можуть також відображати їхнє ставлення до міжнародних санкцій проти Росії, гуманітарної допомоги та підтримки України у міжнародних організаціях[40].

Аналіз публічних заяв та офіційних позицій країн Африки допомагає визначити загальну динаміку міжнародної реакції на війну в Україні, а також врахувати потенційні наслідки для міжнародних відносин та мирного врегулювання конфлікту.

Аналіз впливу позицій країн Африки на міжнародну політику та дипломатичні відносини відображає значимість цього континенту в глобальному політичному ландшафті. Позиції країн Африки можуть мати великий вплив на прийняття

міжнародних рішень, формування міжнародної коаліції та розгляд питань безпеки та стабільності у світі.

У зв'язку зі своєю чисельністю та стратегічним розташуванням, країни Африки мають потенціал впливати на ключові аспекти міжнародних відносин. Наприклад, їхня позиція щодо конфліктів та криз може визначати міжнародну реакцію та ефективність міжнародних миротворчих місій. Подібно, їхня підтримка або невідтримка міжнародних санкцій може впливати на ефективність міжнародних заходів для забезпечення міжнародної безпеки.

Крім того, позиції країн Африки можуть впливати на формування міжнародних коаліцій та альянсів. Їхнє відношення до ключових глобальних партнерів може визначати стратегічні вибори в міжнародних відносинах. Наприклад, їхня підтримка або невідтримка російської агресії в Україні може вплинути на відносини з країнами Європи та Північної Америки[18].

Крім того, позиції країн Африки можуть мати вплив на міжнародні торговельні відносини та економічну співпрацю. Їхня участь у міжнародних економічних організаціях та домовленостях може визначати економічну стратегію регіону та його взаємовідносини з іншими державами.

Отже, аналіз позицій країн Африки є важливим елементом розуміння міжнародної політики та дипломатичних відносин. Їхні відносини з іншими державами та їхні рішення можуть мати значний вплив на глобальну політику та безпеку.

Врахування історичного та культурного контексту є важливим аспектом для розуміння позицій країн Африки у відношенні до українського конфлікту. Історичні та культурні зв'язки між країнами Африки та іншими регіонами світу можуть мати великий вплив на їхні дії та реакції в сучасних конфліктних ситуаціях.

На протязі століть, Африка була об'єктом колоніального володарювання з боку різних європейських держав, що залишило свій слід на суспільно-політичному та економічному розвитку регіону. Це може вплинути на сприйняття конфліктів, які відбуваються у країнах, що колишні колонії, та визначати їхні позиції у відношенні до подій, що відбуваються в інших частинах світу[25].

Крім того, культурні зв'язки, спільні цінності та традиції можуть також вплинути на реакцію країн Африки на український конфлікт. Наприклад, у країнах, де розповсюджена демократична культура та повага до прав людини, може спостерігатися більш активна підтримка для України у її боротьбі за суверенітет та територіальну цілісність. З іншого боку, країни з авторитарними режимами можуть виявляти менший інтерес до підтримки демократичних принципів та можуть бути схильні до більш обережної позиції.

Урахування історичного та культурного контексту допомагає краще зрозуміти мотивації та інтереси країн Африки у відношенні до українського конфлікту та визначити можливі шляхи співпраці та підтримки у вирішенні цієї проблеми[17].

3.3. Перспективні напрями співробітництва України з країнами Африки

Співпраця в секторі високих технологій є ключовим аспектом розвитку сучасних економік, а співпраця між Україною та країнами Африки у цій галузі має великий потенціал для взаємовигідних відносин. Інформаційні технології стали основою сучасного світу, проникаючи у всі сфери діяльності, від бізнесу та освіти до медицини та державного управління. Україна має значний досвід у розробці програмного забезпечення, розробці веб-додатків та інтеграції новітніх технологій у практичне використання.

Штучний інтелект є однією з найбільш перспективних галузей, яка швидко розвивається в усьому світі. Застосування штучного інтелекту в різних сферах, таких як медицина, фінанси, транспорт, аналітика даних та інші, може сприяти покращенню якості життя та ефективності бізнесу. Україна володіє значним потенціалом у розробці та впровадженні рішень зі штучного інтелекту, які можуть бути корисними для африканських партнерів.

Біотехнології також відіграють важливу роль у сучасному світі, особливо в агропромисловому комплексі, медицині та промисловості. Україна має багатий досвід у вирощуванні сільськогосподарських культур, розробці біологічних препаратів та генної інженерії, що може бути корисним для африканських країн у збільшенні врожаю,

боротьбі зі шкідниками та підвищенні продуктивності сільськогосподарського сектору[34].

У цьому контексті співпраця між Україною та країнами Африки у секторі високих технологій може включати обмін досвідом, спільні науково-дослідницькі проекти, впровадження спільних технологічних рішень та створення спільних підприємств для розвитку та впровадження новітніх технологій. Така співпраця має потенціал не лише підвищити конкурентоспроможність економік обох регіонів, але й сприяти створенню нових можливостей для розвитку та підвищенню життєвого рівня населення.

Інвестування в сільське господарство стає однією з найважливіших стратегій для багатьох країн, включаючи Україну та країни Африки. Сільське господарство визнається ключовим галузевим сектором, який відіграє важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки, стабільності економіки та соціального розвитку.

Інвестування в цей сектор має на меті підвищення продуктивності та ефективності сільськогосподарського виробництва. Це може включати в себе впровадження сучасних агротехнологій, використання новітніх методів обробітку ґрунту, розробку гібридних та генетично модифікованих сортів рослин, а також використання механізації та автоматизації процесів виробництва[23].

Особливу увагу слід звернути на розвиток агробізнесу. Інвестиції у сільське господарство мають сприяти створенню сприятливих умов для розвитку підприємницької діяльності у сільському господарстві. Це може включати в себе створення агропромислових комплексів, підтримку малих та середніх фермерських господарств, розвиток ланцюга поставок та інфраструктури, що сприятиме розвитку агробізнесу та забезпечить стабільність виробництва та ринку продукції.

Така стратегія інвестування в сільське господарство має потенціал стати ключовим чинником сталого економічного розвитку, забезпечивши зростання виробництва продовольства, створення нових робочих місць та залучення інвестицій. Крім того, вона сприятиме покращенню життєвого рівня сільського населення та зменшенню залежності від імпорту продовольства.

Спільні проекти в галузі інфраструктури становлять важливу складову співпраці між Україною та країнами Африки. Будівництво доріг, мостів, енергетичних об'єктів та

інших важливих інфраструктурних об'єктів має стратегічне значення для розвитку економіки та підвищення якості життя населення[17].

Одним з перших напрямків співпраці може бути спільне планування та будівництво транспортних маршрутів, які забезпечать зручний доступ до ринків, промислових зон та інших важливих об'єктів. Розвиток транспортної інфраструктури сприятиме зростанню торгівлі та інвестиційних можливостей між країнами, а також підвищить ефективність руху товарів та послуг.

Крім того, спільні проекти в сфері енергетики можуть включати будівництво електростанцій, сонячних ферм та інфраструктури для виробництва та передачі електроенергії. Це сприятиме диверсифікації енергетичного сектору країн, зменшенню залежності від імпорту енергоресурсів та сприятиме сталому економічному розвитку.

Крім того, спільні інфраструктурні проекти можуть включати будівництво водних споруд, відновлюваних джерел енергії, а також об'єктів водопостачання та водовідведення. Це допоможе вирішити проблеми забезпечення водними ресурсами та зменшить вплив на навколишнє середовище.

У результаті спільних проектів в галузі інфраструктури очікується створення нових робочих місць, зростання виробничих потужностей та підвищення конкурентоспроможності економік обох сторін. Це сприятиме покращенню життєвого рівня населення та забезпечить стає соціально-економічне зростання.

Обмін студентами, викладачами та науковцями між університетами та науковими установами України та країн Африки відіграє важливу роль у зміцненні взаєморозуміння, співпраці та обміну досвідом. Ця форма співпраці сприяє розвитку освіти, науки та культури, відкриваючи нові можливості для розвитку інтелектуального потенціалу та культурного обміну між обома регіонами[19].

Один із ключових аспектів обміну - це міжнародні студентські програми та стажування, які дозволяють студентам отримати новий досвід, поглибити знання та вирішити актуальні проблеми в різних галузях. Студенти мають можливість вивчати нові методи, технології та підходи, а також поглиблювати свої знання в обраній галузі.

Крім того, обмін викладачами та науковцями сприяє обміну науковими дослідженнями, ідеями та кращими практиками. Викладачі та науковці отримують

можливість працювати разом над спільними проектами, що сприяє зростанню якості наукових досліджень та публікацій.

Університети та наукові установи стають місцем обміну ідей, знань та культурних цінностей. Це допомагає створити міжнародне середовище для навчання та наукових досліджень, що сприяє розвитку толерантності, взаєморозуміння та співпраці між учасниками. Обмін студентами, викладачами та науковцями є важливим кроком у зміцненні дружніх та плідних відносин між Україною та країнами Африки[26].

Організація культурних заходів, виставок, фестивалів та інших подій має величезне значення для сприяння культурному обміну та взаєморозумінню між країнами та народами. Ці заходи створюють унікальну можливість для представлення різноманітності культур, традицій, мистецтва та історії різних народів, що допомагає укріплювати міжнародні зв'язки та сприяти міжкультурному діалогу[2].

Культурні заходи, такі як музичні концерти, художні виставки, театральні вистави, літературні читання та кінофестивалі, створюють платформу для висвітлення та обміну культурними цінностями. Вони дозволяють людям з різних країн долучатися до вивчення та розуміння культурних традицій та спадщини інших народів, що сприяє поглибленню взаєморозуміння та толерантності.

Такі заходи також є важливим інструментом для просування культурної дипломатії та підтримки міжнародних відносин. Вони створюють можливості для взаємодії між представниками культурного та мистецького середовища з різних країн, що сприяє побудові партнерських відносин та спільному розвитку.

Крім того, культурні заходи відкривають нові перспективи для розвитку туризму та економічного співробітництва. Вони привертають увагу до культурної та туристичної привабливості різних регіонів, сприяють розвитку місцевих галузей господарства та залученню інвестицій у культурні проекти.

Отже, організація культурних заходів має важливе значення для підтримки культурного розвитку, сприяння взаєморозумінню та співпраці між країнами та народами, а також для зміцнення міжнародних відносин та просування міжкультурного діалогу.

Обмін досвідом у сфері боротьби з тероризмом, злочинністю та іншими загрозами безпеці є надзвичайно важливим для забезпечення стабільності та безпеки як на рівні окремих країн, так і на міжнародній арені. Африканські країни, подібно до багатьох інших регіонів світу, стикаються з різноманітними викликами у сфері безпеки, включаючи тероризм, злочинність, контрабанду зброї та наркотиків, кіберзагрози та інші[16].

Обмін досвідом між Україною та країнами Африки може виявитися корисним для обох сторін у здійсненні ефективних заходів протидії цим загрозам. Наприклад, Україна може поділитися своїм досвідом у боротьбі з гібридною війною, дестабілізацією та дезінформацією, що може бути корисним для африканських країн, які також стикаються з подібними викликами. З іншого боку, африканські країни можуть поділитися своїм досвідом у боротьбі з тероризмом та злочинністю, використанням ресурсів у розвідці та зборі інформації, а також у підтримці соціально-економічного розвитку для попередження радикалізації.

Такий обмін досвідом може забезпечити взаємну підтримку в складних ситуаціях та допомогти країнам удосконалювати свої стратегії та методи боротьби з різноманітними загрозами безпеці. Крім того, це сприятиме побудові довіри та партнерства між Україною та країнами Африки в глобальному контексті боротьби з загрозами безпеки та тероризму.

Спільні військові навчання та тренування мають велике значення для зміцнення обороноздатності країн і сприяють підвищенню кваліфікації військових. Ці заходи дозволяють військовим отримати необхідний досвід, навички та знання для ефективного виконання своїх обов'язків у різних ситуаціях.

Проведення спільних військових навчань дозволяє партнерам обмінюватися досвідом та кращими практиками у сфері оборони та безпеки. Військові з різних країн мають можливість вивчати інші підходи до вирішення військових завдань, набувати нові техніки та тактики, а також вдосконалювати власні військові вміння[39].

Крім того, спільні військові навчання сприяють зміцненню військово-технічного співробітництва між країнами. Вони дозволяють партнерам випробувати та оцінити

ефективність різних видів зброї та військової техніки, а також розробляти спільні стратегії їх використання.

Крім того, спільні військові тренування сприяють підвищенню взаємопідтримки та довіри між військовими з різних країн. Вони створюють можливість для побудови партнерських відносин, обміну досвідом та співпраці у вирішенні спільних викликів та загроз. Такі спільні зусилля сприяють зміцненню міжнародної стабільності та безпеки.

Участь у миротворчих місіях та спільних ініціативах стає важливим кроком для забезпечення стабільності та безпеки, не лише в конкретному регіоні, але й на міжнародному рівні. Ці заходи об'єднують країни навколо спільної мети - збереження миру та попередження можливих конфліктів.

Миротворчі місії спрямовані на міжнародне співробітництво для вирішення загострених ситуацій, врегулювання конфліктів та підтримки мирного врегулювання. Вони відіграють ключову роль у збереженні миру та примирення сторін, допомагаючи зменшити наслідки воєнних дій та відновити нормальний режим життя в постраждалих регіонах[11].

Спільні ініціативи забезпечення стабільності та безпеки мають на меті спільно забезпечити ефективний контроль над ситуацією в різних сферах. Це може включати спільні дії з розвідування, координацію гуманітарної допомоги та спільні військові навчання. Такі заходи допомагають країнам зменшити загрози тероризму, організованої злочинності та інших форм насильства, що відбуваються як в регіоні, так і поза його межами.

ВИСНОВОК

У ході дослідження було проведено всебічний аналіз теоретико-методологічних засад дослідження африканського вектора зовнішньої політики України. Було розглянуто стан наукової розробки тематики, визначено основні методологічні підходи та принципи, які забезпечують комплексне вивчення цієї проблематики.

Вивчення нормативно-правової бази відносин між Україною та країнами Африки виявило значні досягнення у розвитку двосторонніх угод, протоколів та меморандумів, що регулюють співпрацю в різних сферах. Було проаналізовано рівень дипломатичної присутності України на африканському континенті, який, хоч і має певні успіхи, все ще потребує значного посилення для забезпечення ефективної реалізації зовнішньої політики.

Основні тенденції розвитку українсько-африканських відносин демонструють поступове зростання інтересу та активізації співпраці. Вивчення історичного та сучасного контексту показало, що існують значні можливості для розширення економічних, культурних, наукових та політичних зв'язків між регіонами.

Геополітичні та гео економічні чинники суттєво впливають на зовнішньополітичні пріоритети України у контексті взаємодії з Африкою. Активізація контактів між Україною та країнами Африки після повномасштабного вторгнення РФ вказує на значний потенціал для зміцнення співпраці, зокрема у сфері безпеки, торгівлі та інвестицій.

Аналіз позицій африканських країн щодо війни в Україні виявив обережну та нейтральну позицію більшості з них. Це підкреслює необхідність активізації дипломатичних зусиль для залучення більшої кількості африканських країн до підтримки України у міжнародних форумах.

Перспективні напрями співробітництва України з країнами Африки включають розвиток торговельних зв'язків, інвестиційних проектів, культурних та освітніх обмінів, спільних наукових досліджень та проектів у сферах високих технологій, сільського господарства та інфраструктури. Також важливим є обмін досвідом у боротьбі з

тероризмом, злочинністю та іншими загрозами безпеці, а також участь у миротворчих місіях та спільних ініціативах.

Таким чином, результати дослідження свідчать про значний потенціал для розвитку взаємовигідної співпраці між Україною та країнами Африки. Необхідно активно працювати над залученням нових партнерів, зміцненням існуючих зв'язків та розширенням сфер взаємодії, що сприятиме зміцненню позицій України на міжнародній арені та забезпеченню її національних інтересів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Біла книга 2021. Оборонна політика України. Київ: Міністерство оборони України, 2022. 120 с.
2. Дорошко М.С. Геополітичні інтереси та зовнішня політика держав пострадянського простору: навч. посіб., 2012. 228 с.
3. Енциклопедія Української Діаспори: Vol. 4 (Australia - Asia - Africa) / ред. V. Markus. Kyiv, Ukraine: Shevchenko Scientific Society, Inc. USA, 1995. 251 с. (ст. 36-43)
4. Зінченко А. Л. Історія дипломатії: від давнини до Нового часу / А. Л. Зінченко. К.: Проза, 2005. 560 с.
5. Історія міжнародних відносин і зовнішньої політики: ХХ – початок ХХІ ст.: навч. посіб. / В.Ф. Салабай, І.Д. Дудко, В. Борисенко та ін. К.: КНЕУ, 2006. 368 с.
6. Коппель О. А. Міжнародні відносини ХХ століття / О. А. Коппель. О. С. Пархомчук. К.: Школяр, 1999. 255 с.
7. Міжнародні відносини і зовнішня політика / Л. Ф. Гайдуков, В. Г. Кремень, Л. В. Губерський [та ін]. К.: Либідь, 2001. 265 с.
8. На що полює рф у Африці // hromadske. URL: <https://hromadske.ua/posts/safari-porosijski-na-sho-polyuye-rf-u-africi>
9. Політологія: навчально-методичний посібник (у схемах і таблицях) / за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів: ПП «Арал», 2018. 540 с.
10. Салах Г. Україно-африканські відносини: післякризове відновлення та перспективи економічного партнерства // Вісник економіки, транспорту і промисловості. № 39. С. 35–39.
11. Щорічник СІПРІ 2022 року. Озброєння, роззброєння та міжнародна безпека // Stockholm International Peace Research Institute. URL: https://sipri.org/sites/default/files/SIPRI_2022_ukr.pdf
12. Головченко В., Матвієнко В. Дипломатична історія України: підручник / В. Головченко, В. Матвієнко. Київ: Ніка-Центр, 2018. 420 с.

13. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1945–1970-ті роки): підруч. / В. А. Манжола, М. М. Білоусов, Л. Ф. Гайдуков та ін. К.: Либідь, 1999. 558 с.
14. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1980-2000-ні роки): підруч. / В. А. Манжола, М. М. Білоусов, Л. Ф. Гайдуков та ін. К.: Либідь, 2001. 622 с.
15. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1970 – 2000 рр.) / В.С. Бруз, В.М. Матвієнко та ін. – Київ: "Либідь", 2000. 621 с.
16. Міжнародні відносини та світова політика: Підручник / Кер. авт. кол. В. Ю. Крушинський; за ред. В. А. Манжоли. К.: ВПЦ «Київський університет», 2010. 863 с.
17. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1970 – 2000 рр.) / В.С. Бруз, В.М. Матвієнко та ін. – Київ: "Либідь", 2000. 621 с.
18. The White House (2021). Interim National Security Strategic Guidance [online]. Available at: <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2021/03/NSC-1v2.pdf> [in English]
19. 'The New Scramble for Africa' (2019). The Economist, 7 March [online]. Available at: <https://www.economist.com/leaders/2019/03/07/the-new-scramble-for-africa> [in English]
20. Russia's Renewed Interests in the Horn of Africa As a Traditional and Rising Power. Rising Powers Quarterly. 2017. Vol. 2, no. 1. URL: <https://risingpowersproject.com/russias-renewed-interests-in-the-horn-of-africa-as-a-traditional-and-rising-power>
21. Ranking the nations of the world based on current available firepower. // Global Firepower. URL: <https://www.globalfirepower.com/countries-listing.php>
22. Comins, M & Yermolaev D, 2015, 'What you need to know about Russia's new commitment to Africa', Russia Direct, 28 April, retrieved 20 December 2016, URL: <http://www.russia-direct.org/opinion/what-you-need-know-about-russias-renewed-commitment-africa>
23. Алжир і росія прагнуть зміцнити військові зв'язки // Дивись info. URL: <https://dyvys.info/2023/02/28/alzhyr-i-rosiya-pragnut-zmitsnyty-vijskovi-zv-yazky/>

24. Аспекти розвитку африканських країн // Інститут всесвітньої історії Національної академії наук України. URL: <https://ivinas.gov.ua/poshuk.html?searchword=%D0%90%D1%84%D1%80%D0%B8%D0%BA%D0%B0&ordering=newest&searchphrase=all>
25. "Африка – регіон, де Україна заробляє реальні гроші" – Посол України в Єгипті // Правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/10/31/693082>
26. Африканські країни у фокус-групі розвитку торговельно-економічного співробітництва України // Національний інститут стратегічних досліджень. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-10/az_afrika.pdf
27. Африка буде в центрі уваги Ради експортерів та інвесторів при МЗС – Кулеба / Інтерфакс-Україна. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/political/664576.html>
28. Всесвітня історія: країни Африки в 20-30-ті роки // Освіта.ua. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/world_history/32614/
29. Дмитро Кулеба BBC News URL: <http://surl.li/gyv1k>
30. Звернення Дмитра Кулеби за 25 травня 2023 // Міністерство закордонних справ. URL: <https://mfa.gov.ua/news/address-minister-foreign-affairs-ukraine-dmytro-kuleba-africa-day-2023>
31. Зерно, зброя та цінності. Чи може Африка стати союзником України у боротьбі з Росією // BBC NEWS Україна. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-62103279>
32. Зростання присутності вагнерівців на Африканському континенті // Новини Live. URL: <https://world.novyny.live/prisutnist-vagnerivtsiv-v-afritsi-zrostaie-77579>
33. Китайський колоніалізм в Африці // Militarnyi. URL: <https://mil.in.ua/uk/articles/kytajskeyj-kolonializm-v-afrytsi/>
34. Лоссовський І.Є. Азійський нейтралізм і російсько-українська війна: як змінити баланс на користь України. Стратегічна панорама. № 2. 2022. // Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/news/novynynisd/hibrydna-viyna-i-demokratychnyy-myr-shcho-oznachaye-nova-faza-rosiyskoho-nastupu>
35. Любов Абравітова, посол України в Південно-Африканській Республіці, Мозамбіку і Ботсвані // Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric->

world/3370210-lubov-abravitova-posol-ukraini-v-pivdennoafrikanskij-respublici-mozambiku-i-botsvani.html

36. Максим Субх, спецпредставник України з питань Близького Сходу та Африки // Уркінформ. URL: <http://surl.li/gyvlc>
37. МЗС: Україна активізує співробітництво із Співтовариством розвитку Півдня Африки // Урядовий портал Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukraina-aktyviziue-spivrobotnytstvo-iz-spivtovarystvom-rozvytku-pivdnia-afryky>
38. Міжнародна науково-практична конференція здобувачів вищої освіти і молодих учених «Політ. Сучасні проблеми науки». URL: <http://fmv.nau.edu.ua/polit/polit-2023/>
39. Міжнародні економічні відносини : підручник / за ред. А. П. Голікова, О. А. Довгаль. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. 464 с.
40. Міжнародні економічні відносини. Навч. посібник. За редакцією Ю. Г. Козака. Одеса «ТОВ.ПЛУТОН», 2016. 352 с.
41. Позиція Південно-Африканської Республіки як приклад ставлення нейтральних країн Глобального Півдня до російсько-української війни // Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/pozytsiya-pivdenno-afrykanskoji-respubliki-yak-pryklad>
42. Перспективи розвитку співпраці між Україною та країнами Африки обговорено на засіданні парламентського «круглого столу» / Інформаційне управління Апарату Верховної Ради України. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/Novyny/136793.html>
43. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики Закон України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 40, ст.527). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text>
44. Рейтинг найсильніших армій світу: яке місце посіли Україна та росія. Слово і діло. 2023. // Слово і діло Аналітичний портал. URL:

<https://www.slovoidilo.ua/2023/01/06/novyna/svit/rejtynh-najsylnishyx-armij-svitu-yake-misce-posily-ukrayina-ta-rosiya>

45. Співпраця країн Африки з Україною у сфері продовольства // Заборона. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2023/03/Spivpratsya-Ukrai--ni-ta-Afriki_-zvit.pdf
46. Співробітники НІСД взяли участь в обговоренні інтересів України в країнах Африки та на Близькому Сході // Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/news/novini-nisd/spivrobitniki-nisd-vzyali-uchast-v-obgovorenni-interesiv-ukraini-v-krainakh-afriki>
47. Україна і Єгипет активізують торговельно-економічне співробітництво / Урядовий портал. URL: http://old.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?art_id=243893479&cat_id=248438969
48. Чим небезпечні африканські турне російських представників // Ділова столиця. URL: <http://surl.li/gyvmc>
49. Чому Україна хоче поглибити зв'язки з Африкою? // DW made for minds. URL: <http://surl.li/gyvkv>
50. Чим обумовлені українсько-африканські відносини // Вікіпедія. URL: <http://surl.li/hasqm>